

Zaak C-582/23 [Wiszkier]ⁱ

Samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 98, lid 1, van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie

Datum van indiening:

20 september 2023

Verwijzende rechter:

Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi (Polen)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

2 augustus 2023

Verzoekende partij:

R. S.

Andere betrokkenen:

C. spółka akcyjna, gevestigd te W.

Curator van de failliete boedel van M. S. en R. S.

Curator van de failliete boedel van G. spółka akcyjna, in liquidatie, gevestigd te W.

J. J.

M. G.

Voorwerp van de procedure in het hoofdgeding

Opstelling van een afbetalingsplan ten gunste van schuldeisers in het kader van een faillissementsprocedure ten aanzien van een natuurlijke persoon.

ⁱ Dit is een fictieve naam, die niet overeenkomt met de werkelijke naam van enige partij in de procedure.

Voorwerp en rechtsgrondslag van de prejudiciële vragen

Mogelijkheid om zich in het kader van een faillissementsprocedure te beroepen op oneerlijke bedingen in een consumentenovereenkomst; richtlijn 93/13; artikel 267 VWEU

Prejudiciële vragen

1. Moeten artikel 6, lid 1, en artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13/EEG van de Raad van 5 april 1993 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten aldus worden uitgelegd dat zij in de weg staan aan een nationale wettelijke regeling op grond waarvan een faillissementsrechter gebonden is aan een lijst van schuldvorderingen die in het kader van een faillissementsprocedure is goedgekeurd door een rechter-commissaris, zodat de faillissementsrechter die de eindbeslissing in de procedure moet geven, de contractuele bedingen niet op oneerlijkheid kan beoordelen?

2. Moeten artikel 6, lid 1, en artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13/EEG van de Raad van 5 april 1993 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten aldus worden uitgelegd dat zij in de weg staan aan een nationale wettelijke regeling op grond waarvan in het kader van een faillissementsprocedure geen voorlopige maatregelen kunnen worden gelast, zodat consumenten mogelijk worden ontmoedigd om een beroep te doen op de bescherming die hun door die richtlijn wordt geboden?

Aangevoerde bepalingen van Unierecht

Richtlijn 93/13/EEG van de Raad van 5 april 1993 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten (hierna: „richtlijn 93/13”): artikel 6, lid 1, en artikel 7, lid 1

Aangevoerde bepalingen van nationaal recht

1. Ustawa-Prawo upadłościowe (faillissementswet) van 28 februari 2003 (Dz. U. 2019, volgnr. 498, zoals gewijzigd)

2. Ustawa-kodeks postępowania cywilnego (wet houdende het wetboek van burgerlijke rechtsvordering) van 17 november 1964 (Dz. U. 2021, volgnr. 1805, zoals gewijzigd): artikelen 730 en 730¹ (conservatoire procedure)

3. Ustawa-kodeks pracy (wet houdende het wetboek arbeidsrecht) van 26 juni 1974 (Dz. U. 2022, volgnr. 1510, zoals gewijzigd):

Artikel 87, lid 3. Inhouding is toegestaan binnen de volgende grenzen:

- 1) bij tenuitvoerlegging van onderhoudsverplichtingen – tot maximaal drie vijfde van het salaris;
- 2) bij tenuitvoerlegging van andere vorderingen of bij verrekening van voorschotten in contanten – tot maximaal de helft van het salaris.

Korte uiteenzetting van de feiten en de procedure

R. S., een natuurlijke persoon die geen economische activiteit verricht, is door de Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi (rechter in eerste aanleg Łódź, Polen) bij beslissing van 15 oktober 2019 failliet verklaard.

De failliete boedel bestond onder meer uit een aandeel in de eigendom van een onroerend goed ter hoogte van de helft van de waarde ervan. Dit aandeel is verkocht voor een bedrag van 350 000 Poolse zloty (PLN). Op het onroerende goed is een hypotheek gevestigd als zekerheid voor de aflossing van een krediet dat, vermeerderd met de wettelijke rente en de andere kosten en vorderingen, een bedrag van 832 696,77 PLN beliep. Dit bedrag is verschuldigd aan schuldeiser G., een naamloze vennootschap. Deze schuldeiser heeft uit hoofde van de verdelingsplannen die in het kader van de onderhavige faillissementsprocedure ten uitvoer zijn gelegd, een bedrag van 360 671,91 PLN ontvangen.

In het kader van de faillissementsprocedure ten aanzien van R. S. is een lijst van schuldvorderingen opgesteld. Deze lijst is goedgekeurd bij beslissing van de rechter-commissaris van 26 april 2021 en vermeldt vorderingen van in totaal 1 247 127,93 PLN; schuldeiser G. heeft een schuldvordering ten bedrage van 975 362 PLN ingediend. De gefailleerde heeft alle schuldvorderingen erkend. De gefailleerde en de schuldeiser hebben zich niet tegen de lijst van schuldvorderingen verzet.

De verplichting ten aanzien van G. is ontstaan als gevolg van de aankoop van het onroerende goed. Op 30 maart 2007 hebben de gefailleerde R. S., tezamen met zijn echtgenote M. S., alsook L. K. en A. K. met de schuldeiser een overeenkomst inzake een aan de Zwitserse frank (CHF) gekoppeld hypothecair krediet ten bedrage van 489 821,63 PLN gesloten met een looptijd van 360 maanden. Na koppeling van het krediet aan de CHF hebben de kredietnemers zich ertoe verbonden om een bedrag van 211 952,23 CHF aan de schuldeiser terug te betalen.

De rechter is van oordeel dat de onderzochte overeenkomst oneerlijke contractuele bedingen bevat en dat deze bedingen mogelijk tot de nietigheid van de overeenkomst leiden. Dat zou betekenen dat het bedrag van de verplichting ten aanzien van de schuldeiser niet hoger is dan 489 821,63 PLN. Gelet op het feit dat ten aanzien van L. K. en A. K. eveneens een faillissementsprocedure aanhangig is en de schuldeiser in het kader van de andere faillissementsprocedure een bedrag uit de verkoop van het aandeel ten belope van de helft van de waarde van het

onroerende goed heeft verkregen, zou hun verplichting 0 PLN bedragen, waarvoor aanvullende feitelijke vaststellingen nodig zijn.

Op grond van de in de faillissementsprocedure opgestelde lijst van schuldvorderingen moet de rechterlijke instantie waarbij de zaak aanhangig is voor de gefailleerde R. S., in overeenstemming met zijn verdien capaciteit en het bedrag van de nog niet voldane schulden, een afbetalingsplan ten gunste van de schuldeisers opstellen. R. S. verzoekt om kwijtschelding van de schulden zonder dat een afbetalingsplan wordt opgesteld of, subsidiair, om de opstelling van een afbetalingsplan in het kader waarvan gedurende 6 maanden een maandelijks bedrag van 500 PLN moet worden afbetaald. Schuldeiser G. verzoekt om de opstelling van een afbetalingsplan in het kader waarvan gedurende 36 maanden een maandelijks bedrag van ten minste 2 000 PLN wordt afbetaald. De andere schuldeisers nemen geen standpunt in. De curator verzoekt om de opstelling van een afbetalingsplan in het kader waarvan gedurende 36 maanden een maandelijks bedrag van 2 500 PLN wordt afbetaald.

De gefailleerde R. S. is werkzaam in loondienst. Hij ontvangt een salaris van ongeveer 3 500 PLN op zijn bankrekening, en de andere helft van zijn salaris (ongeveer 3 500 PLN) vloeit naar de failliete boedel om zijn schuldeisers, waaronder G., te voldoen.

Op 20 juli 2023 is G. failliet verklaard. De procedure wordt voortgezet door de curator van de failliete boedel.

Korte uiteenzetting van de motivering van de verwijzing

- 1 Met een faillissementsprocedure ten aanzien van consumenten worden in wezen twee doelstellingen verwezenlijkt. Een dergelijke procedure heeft tot doel om de schuldeisers van de gefailleerde te voldoen en biedt aan de gefailleerde de mogelijkheid om verplichtingen te laten kwijtschelden. De procedure wordt geleid door een rechter-commissaris, een rechterlijke autoriteit die daarbij alle handelingen verricht, behalve de handelingen die zijn voorbehouden aan de faillissementsrechter. In de loop van een faillissementsprocedure ten aanzien van een consument wordt het vermogen van de gefailleerde vereffend, wordt een lijst van schuldvorderingen opgesteld, worden de middelen verdeeld over de verschillende schuldeisers en wordt de procedure uiteindelijk afgesloten door middel van de opstelling van een afbetalingsplan ten gunste van de schuldeisers over een periode van ten hoogste 36 maanden.
- 2 Op de lijst van schuldvorderingen worden de bij de procedure betrokken schuldeisers alsmede het bedrag van hun schuldvorderingen vermeld. De lijst is in beginsel niet onderworpen aan inhoudelijke toetsing door de rechter-commissaris. De schuldvorderingen worden op de lijst opgenomen door de curator, en de gefailleerde heeft het recht om te verklaren of hij een schuldvordering erkent of niet. Wanneer de lijst is ingediend, maakt de rechter-commissaris dit bekend en kunnen de gefailleerde en de schuldeisers de lijst aanvechten door er een

verweerschrift tegen in te dienen. Het verweerschrift moet worden ingediend binnen 2 weken na de datum van bekendmaking. Daarna verliezen de partijen bij de procedure hun recht van betwisting. De rechter-commissaris keurt de lijst goed wanneer in de loop van de procedure geen verweerschrift is ingediend, en deze lijst is in de procedure bindend totdat hij in overeenstemming met de procedureregels is gewijzigd.

- 3 Vast staat dat noch de curator noch de rechter-commissaris de met schuldeiser G. gesloten overeenkomst heeft getoetst op oneerlijke contractuele bedingen. De rechter-commissaris heeft de lijst evenmin ambtshalve gewijzigd.
- 4 De gefailleerde heeft verklaard dat hij de schuldvorderingen in hun geheel erkent, wat er mogelijk op wijst dat hij niet om bescherming in verband met de door de ondernemer gehanteerde oneerlijke contractuele bedingen heeft verzocht. In een brief die na sluiting van de terechtzitting aan de rechter is verzonden heeft de gemachtigde van de gefailleerde er evenwel op gewezen dat de met G. gesloten overeenkomst mogelijk nietig is omdat deze oneerlijke contractuele bedingen bevat en dat het bedrag van de aflossingen mogelijk moet worden verlaagd.
- 5 Uit het dossier van de faillissementsprocedure volgt niet dat de gefailleerde ervan in kennis is gesteld dat de contractuele bedingen in de met G. gesloten overeenkomst mogelijk oneerlijk zijn of dat de gefailleerde bewust heeft verklaard geen beroep te willen doen op de bescherming die hem worden geboden door richtlijn 93/13. Tot en met 3 november 2022 was de gefailleerde in het kader van de procedure evenmin vertegenwoordigd door een raadsman.
- 6 De toepasselijke bepalingen van nationaal recht staan de faillissementsrechter niet toe om bij de opstelling van een afbetalingsplan ten gunste van schuldeisers zelf contractuele bedingen te toetsen op het oneerlijke karakter ervan. Bij twijfel over het oneerlijke karakter van contractuele bedingen kan de faillissementsrechter de behandeling van de zaak schorsen en de zaak voorleggen aan de rechter-commissaris zodat deze de mogelijkheid heeft om de lijst van schuldvorderingen ambtshalve te wijzigen. Dat leidt tot een ongerechtvaardigde vertraging bij de behandeling, aangezien de rechter in het kader van de terechtzitting voor de opstelling van het afbetalingsplan gewoonlijk reeds over alle informatie beschikt die hij nodig heeft om het oneerlijke karakter van contractuele bedingen te beoordelen. Bovendien zijn alle handelingen in verband met de vereffening van het vermogen, de verdeling van de middelen en [de opstelling van] de lijst van schuldvorderingen [in dat stadium] reeds verricht. Het wijzigen van de lijst is een geformaliseerde procedure, aangezien daarvoor ambtshalve een motivering moet worden opgesteld, de partijen bij de procedure daarvan in kennis moeten worden gesteld en een passende mededeling over de aangebrachte wijziging moet worden verspreid. De rechter-commissaris is evenmin gebonden aan het standpunt van de faillissementsrechter en kan vaststellen dat er geen redenen zijn om de lijst ambtshalve te wijzigen.

- 7 Gelet op het oneerlijke karakter van de contractuele bedingen kan de faillissementsrechter in zijn uitspraak over het afbetalingsplan voor de gefailleerde een plan ten belope van een lager bedrag opstellen of helemaal geen plan opstellen indien blijkt dat de verzamelde middelen volstaan om alle verplichtingen te voldoen. Met het oog daarop moeten aanvullende feitelijke vaststellingen worden verricht, wat [evenwel] zal afhangen van de vraag of de verwijzende rechter rechtens de mogelijkheid heeft om rechtsbescherming aan de gefailleerde te verlenen.
- 8 In de loop van de faillissementsprocedure heeft de gefailleerde niet de mogelijkheid gehad om zelf een rechtsvordering in te dienen met het oog op de vrijwaring van de rechten die voor hem voortvloeien uit richtlijn 93/13. Zijn vermogen is en wordt beheerd door de curator.
- 9 De gefailleerde heeft de mogelijkheid gehad om de lijst van schuldvorderingen te betwisten. Om een verweerschrift te kunnen indienen moet de gefailleerde evenwel uit eigen middelen een relatieve vergoeding betalen (50 % van zijn salaris vloeit via de curator naar de failliete boedel). Een verweerschrift is als brief eveneens geformaliseerd en vereist dat alle middelen en bewijzen er reeds in worden aangevoerd. Mogelijk wist de gefailleerde op de datum waarop de lijst in het kader van de procedure is opgesteld evenmin dat de bedingen van de met G. gesloten overeenkomst oneerlijk zijn.
- 10 Zoals het Hof heeft benadrukt in het arrest van 5 maart 1996, Brasserie du Pêcheur en Factortame, C-46/93 en C-48/93, EU:C:1996:79, moet het Unierecht, dat rechten toekent aan de justitiabelen, tevens voorzien in de middelen om deze rechten daadwerkelijk te kunnen uitoefenen. Het Unierecht omvat in beginsel geen regeling ten aanzien van de procedureregels voor het instellen van op het Unierecht berustende vorderingen en laat het regelen van deze kwestie over aan de lidstaten (beginsel van procedurele autonomie), waarbij de grenzen van deze vrijheid worden afgebakend door de beginselen van gelijkwaardigheid en doeltreffendheid.
- 11 Bij de behandeling van de zaak over de opstelling van het afbetalingsplan is de rechter tot de overtuiging gekomen dat de geldende nationale regels het voor een gefailleerde consument onnodig moeilijk, zo niet onmogelijk kunnen maken om de bescherming van zijn rechten uit hoofde van richtlijn 93/13 te doen gelden. Het faillissementsrecht staat daarentegen niet toe dat een rechterlijke instantie waarvoor een zaak betreffende de opstelling van een afbetalingsplan aanhangig is een overeenkomst toetst op oneerlijke bedingen.
- 12 Het Hof heeft herhaaldelijk benadrukt dat het ambtshalve toetsen van het oneerlijke karakter van contractuele bedingen een op de nationale rechters rustende verplichting is en dat een buitensporige werklast of andere praktische moeilijkheden er geen rechtvaardiging voor vormen om zich aan die verplichting te onttrekken (zie beschikking van 26 november 2020, C-807/19, DSK Bank en FrontEx International, EU:C:2020:967).

- 13 In het kader van een faillissementsprocedure is het moeilijk om vast te stellen welke met de procedure belaste autoriteit voor een dergelijke toetsing verantwoordelijk is. Bijgevolg wordt in de praktijk geen toetsing verricht. De rechter-commissaris verricht slechts een formeel onderzoek van de aangegeven schuldvorderingen en zendt deze door aan de curator, die ze ten gronde onderzoekt en een lijst van schuldvorderingen opstelt. De rechter-commissaris kan de lijst rechtens niet wijzigen alvorens deze is goedgekeurd, tenzij een bevoegde partij er een verweerschrift tegen indient. In de onderzochte zaak is geen verweerschrift ingediend, zodat de rechter-commissaris de lijst van schuldvorderingen heeft goedgekeurd.
- 14 In de loop van de procedure voor de rechter-commissaris heeft de gefailleerde het oneerlijke karakter van de bedingen van de met schuldeiser G. gesloten overeenkomst niet ingeroepen. De rechter-commissaris was naar nationaal recht derhalve niet verplicht om de op de lijst opgenomen schuldvorderingen te onderzoeken. Deze exceptie is door de gemachtigde van de gefailleerde pas opgeworpen voor de verwijzende rechter, die zich diende uit te spreken over de opstelling van het afbetalingsplan ten gunste van de schuldeisers of de kwijtschelding van de verplichtingen van de gefailleerde, waarop de faillissementsprocedure zou moeten worden beëindigd.
- 15 Opgemerkt zij tevens dat de gefailleerde heeft verklaard dat hij na de inhouding van de bedragen die naar de failliete boedel vloeien een bedrag van 3 500 PLN van zijn salaris overhoudt. Dat volstaat niet om in zijn levensonderhoud en dat van zijn gezin te voorzien. De regels die in het kader van de in de onderhavige zaak aanhangige faillissementsprocedure van toepassing zijn staan niet toe dat het bedrag van de inhouding door de rechter of de rechter-commissaris wordt gewijzigd.
- 16 Uiteraard worden de in de loop van de faillissementsprocedure verzamelde middelen gebruikt om alle schuldeisers en niet alleen G. te voldoen. Gelet op het bedrag van de naar de failliete boedel vloeiende middelen en de andere in de nabije toekomst verschuldigde verplichtingen zouden de in de boedel verzamelde middelen evenwel kunnen blijken te volstaan om de vorderingen van al deze schuldeisers (behalve de litigieuze schuldvordering) te voldoen. Overeenkomstig het nationale recht blijft het salaris van de gefailleerde naar de boedel vloeien en wordt een mogelijk overschot pas na afloop van de faillissementsprocedure aan de gefailleerde uitgekeerd.
- 17 Het Hof heeft in het arrest van 15 juni 2023, Getin Noble Bank (Opschorting van de uitvoering van een kredietovereenkomst), C-287/22, EU:C:2023:491, geoordeeld dat artikel 6, lid 1, en artikel 6, lid 1, van richtlijn 93/13 aldus moeten worden uitgelegd dat zij zich verzetten tegen nationale rechtspraak volgens welke de nationale rechter een verzoek van een consument om een voorlopige maatregel strekkende tot opschorting van de betaling van de maandelijkse aflossingen die op grond van een door deze consument gesloten leningsovereenkomst verschuldigd zijn, in afwachting van een eindbeslissing over de nietigverklaring van deze

overeenkomst op grond dat die overeenkomst oneerlijke bedingen bevat, kan afwijzen, wanneer dergelijke maatregelen noodzakelijk zijn om de volle werking van die beslissing te waarborgen.

- 18 De faillissementsprocedure voorziet niet in de mogelijkheid dat de rechter op verzoek of ambtshalve voorlopige maatregelen treft.
- 19 Hoewel de gefailleerde kan verzoeken om uitsluiting van een deel van zijn salaris van de failliete boedel, zou daarvoor een vergadering van schuldeisers moeten worden samengeroepen en zou bij meerderheid van 2/3 van de stemmen van de schuldeisers een besluit moeten worden vastgesteld. Derhalve kan de gefailleerde zonder de instemming van G. geen bescherming verkrijgen, zodat dit rechtsmiddel volstrekt ondoeltreffend is.
- 20 Het Hof heeft in het arrest van 19 juni 1990, *Factortame e.a.*, C-213/89, EU:C:1990:257, benadrukt dat het Unierecht vereist dat ter bescherming van aan dit recht ontleende rechten doeltreffende voorlopige maatregelen kunnen worden getroffen.
- 21 Uiteraard dient de rechter met het oog op het gelasten van voorlopige maatregelen in het kader van de faillissementsprocedure de belangen van de gefailleerde af te wegen tegen die van de bij de procedure betrokken schuldeisers. Het karakter van een faillissementsprocedure als tenuitvoerlegging onder algemene titel ten aanzien van het vermogen van een schuldenaar verzet er zich naar het oordeel van de rechter in beginsel tegen dat voorlopige maatregelen worden getroffen om het bedrag van door een gefailleerde verschuldigde aflossingen te verlagen.
- 22 Als gevolg van deze regeling, die het treffen van voorlopige maatregelen uitsluit, wordt de gefailleerde evenwel mogelijk ontraden om een beroep op bescherming te doen krachtens richtlijn 93/13 of zelfs maar te verklaren dat hij niet om een dergelijke bescherming verzoekt, wat in de weg staat aan de verwezenlijking van het doel van deze richtlijn, namelijk ervoor te zorgen dat consumentenovereenkomsten geen oneerlijke bedingen bevatten.